

N:o 38.

Af herr **Philipson** m. fl., om anslag för åstadkommande af ett sanatorium i södra delen af Sverige.

Som bekant tog sig svenska folkets tacksamhet för de lyckliga förhållanden, under hvilka detsamma i fredens och den lagbundna utvecklingens hägn framlefvat det senast gångna fjerdedels seklet, bland annat uttryck i en storartad insamling inom alla landsdelar och alla samhällsklasser till en gåfva åt Konungen. Med ädel tankegång anslog Konungen hela den summa, som inflöte genom nämnda insamling, åt bekämpande af lungtuberkulosen hos människor, denna fruktansvärda sjukdom, som hos oss årligen borttrycker mer än 12,000 personer, i synnerhet bland de i pekuniärt hänseende minst gynnade folkklasserna och sålunda åstadkommer härjningar, hvilka äfven ifrån nationalekonomisk synpunkt måste anses som högst förderfbringande. Den årliga nationalförlust, som lungtuberkulosen vållar, har nemligen af auktoriteter på detta område blifvit för vårt land uppskattad till nära 30 millioner kronor, förutom de kostnader, som uppkomma genom oförmåga till arbete och genom behovet af sjukvård, hvilka kostnader af samma auktoriteter uppskattats till omkring 800,000 kronor årligen*). Emedan tuberkulosen, såsom ofvan blifvit antydt, drabbar företrädesvis de fatigare, ökas derigenom dess farliga följder, då flertalet af de angripna ej äro i stånd att af egna medel bekosta den sorgfälliga vård och de

*) Se förhandlingar vid svenska läkaresällskapets sammankomster 1896. Bilaga sid. 3.

försigtighetsmått, som ensamma äro i stånd att hämma eller förminska dess framsteg och att hindra dess smittfrön att sprida sig.

Den nationalgäfvu, som öfverlemnades till Konungens förfogande, torde innan den kan komma att tagas i anspråk med upplupna räntor utgöra omkring 2,300,000 kronor.

Huru betydanda denna summa i och för sig är, måste den likväl i förhållande till ifrågavarande sjukdoms ofvan antydda sorgligt stora utbredning anses såsom ett otillräckligt belopp. Fördenskull bestämde Konungen, då han den 22 sistlidne oktober uppdrog åt en komité under Drottningens ordförandeskap att inkomma med förslag till det lämpligaste och bästa sättet för gäfvomedlens användande, att utredningen skulle inskränka sig till förmånligaste sättet för anläggande af s. k. slutna sanatorier för mindre bemedlade lungotspatienter (*folksanatorier*) — d. v. s. till det viktigaste af de medel den nutida läkekonsten använder i kampen mot mensklighetens plågoris, tuberkulosen. Men på samma gång, och helt visst för att åtminstone denna gren af tuberkulos-sjukvården måtte på ett någorlunda helgjutet sätt blifva i Sverige företrädd, uttalades i en till komiténs ledning upprättad promemoria den förhoppningen, att minst trenne sanatorier måtte kunna anläggas, ett inom hvardera af rikets sydligare, mellersta och nordligare delar. Derjemte anbefaldes komitén att, för den händelse upplåtelse af mark å kronans domäner skulle ifrågasättas, inkomma med förslag i ämnet så tidigt, att proposition derom måtte kunna aflåtas till närmast sammanträdande Riksdag.

Med anledning af sistberörda föreskrift, afgaf komitén den 4 sistlidne februari ett betänkande i ämnet, hvilket i Riksdagen blifvit utdeladt.

Derefter har kongl. proposition af 11 mars angående upplåtelse af mark och virke från kronoparker till tre sanatorier blifvit till Riksdagen aflåten.

Af dessa handlingar framgår, att komitén, i trots af föreskriften i ofvannämnda promemoria funnit sig böra föreslå Konungen att besluta, att för närvarande blott två sanatorier skola uppföras, samt att det ena af dem borde förläggas till nordligare, det andra till mellersta delen af landet (Nerike). Det sydsvenska sanatoriet skulle nu icke komma till utförande.

Förhoppningarna att i alla landets hufvuddelar inom kort få till stånd lungots-sanatorier hafva tvifvels utan varit lika så lifliga som allmänna, och meddelandet, att så icke kommer att ske, är derfor egnadt att framkalla missräkning, så mycket större som de båda nu föreslagna

sanatorierna sammanlagdt komma att rymma föga mer än 200 platser — ett antal, som i förhållande till behovet med skäl måste betraktas som synnerligen otillräckligt. Att så är, framgår äfven af komiténs utredning, hvari bland annat framhålles, att flera länder i afseende på förverkligandet af sanatorieidén vunnit afsevärdt försprång framför vårt eget. England har sedan länge sitt berömda stora lungots-sanatorium i Ventnor å Isle of Wight. Norge har Reknæs. I Ryssland och Schweiz utöfva sedan ett eller annat år tillbaka flera folksanatorier sin välsignelsebringande verksamhet. Men främsta platsen i den behjertade kampen mot den farliga folkfienden intages af Tyskland. Vid slutet af år 1897 voro i detta land redan 12 folksanatorier i full verksamhet, 12 andra under byggnad och 19 under förberedande arbete, hvarjemte 8 andra kurorter, kolonier och dylika anstalter utöfvade en verksamhet, som kan anses likartad med sanatoriernas.

Granskar man komiténs betänkande, läser man emellertid svårligen finna något att erinra vid de till stöd för det inskränkande förslaget anförda skälen. Komitén betonar uttryckligen, att sanatorierna böra blifva tre; de södra landsdelarne hafva icke mindre behof deraf än de nordligare, och förslag på platser, hvilka ansetts användbara för anläggningen af ett sanatorium, exempelvis någonstades på det småländska höglandet, saknas icke, ehuru den första undersökningen lemnade ogynnsamt resultat. Tydligt är äfven förutsättningen, att ett sydsvenskt sanatorium skall komma till stånd, utöfvat inflytande på valet af ort för anläggningen af de tvenne anstalter, hvilka i första hand af komitén föreslås till utförande. Då förverkligandet af det sydsvenska sanatoriet icke desto mindre ansetts böra hänvisas till en obestämd framtid, i det att allenast 200,000 kronor kunna därför afses mot 1,050,000 för hvardera af de öfriga, så är skälet att söka uteslutande i följande ekonomiska förhållanden, för hvilka i komitébetänkandet redogöres.

De af komitén genom sakkunnige uppgjorda beräkningarna gifva vid handen, att kostnaden för de olika byggnader, som enligt den moderna sanatorietekniken fordras på ett fullständigt lungots-sanatorium för omkring 100 sängar, hvilket af fackmän anses för det lämpligaste antalet, om anläggningar för uppvärmning, belysning och vattenledning medtoges, uppgå till 400,000 kronor i rundt tal. Dertill kommer vid hvart och ett af sanatorierna för inventarier, som vid anstalter af detta slag ställa sig jemförelsevis dyra, 50,000 kronor. Beträffande årsunderhållet kommer först i betraktande den vid hvarje sanatorium erforderliga läkare-, sköterske-, ekonomiförvaltnings-, maskinist- och tjenstepersonals

löner, hvilka, satta så lågt som möjligt med hänsyn till erhållande af för kallet fullt duglig personal, beräknats till 15,000 kronor årligen. Vidare har komitén efter en särdeles noggrann utredning funnit, att underhållskostnaden, inclusive de nyss nämnda, för hvarje patient i medeltal uppgår till 2 kronor för dag; deri är kosthållet, hvilket för lungsotspatienter måste vara rikligt och på ett lämpligt sätt sammansatt, upptaget till 78,85 öre för dag. Beräknar man, att 100 platser äro i medeltal upptagna 350 dagar om året, uppgår sålunda underhållskostnaden för patienterna å hvarje sanatorium till 70,000 kronor årligen. Uppföres, såsom ur flera synpunkter är önskligt, vid något sanatorium en sommarpaviljong med platser för ytterligare 20 patienter och med beräkning att denna paviljong är i bruk 120 dagar om året, ökas den årliga underhållskostnaden för detta sanatorium med 4,800 kronor.

Lätt inses, att beträffande flertalet patienter, hvilka tillhöra de minst bemedlade klasserna, det ej låter sig göra att utkräfvä en så stor dagavgift som 2 kronor, utan att denna måste sättas vida lägre, från 50 öre till 1 krona och 25 öre. Endast för ett fåtal platser i enskildt eller halfenschildt rum böra högre afgifter betingas. Jemförliga anordningar föreslås för den sommarpaviljong, som komitén tänkt sig upprättad vid det ena sanatoriet. Det är således gifvet, att så stort kapital måste för sanatoriernas underhåll reserveras, att dess afkastning täcker den genom de låga dagavgifterna från patienterna uppkommande bristen.

Under iakttagande häraf och med förutsättning att nu beräknliga medel uppgå till 2,300,000 kronor, ställer sig alltså beräkningen sålunda:

Inkomster.

Sjukvårdsavgifter vid ett sanatorium:		
för 8 sängar i enskildt rum à kr. 3,50 under		
350 dagar.....	9,800:	—
för 20 sängar i 1/2-enskildt rum à kr. 2,50 under		
350 dagar.....	17,500:	—
för 42 sängar i allmänt rum à kr. 1,25 under		
350 dagar.....	18,375:	—
för 30 sängar i allmänt rum à kr. 0,50 under		
350 dagar.....	5,250:	—
50,925:		—
Samma avgifter vid ett andra sanatorium.....	50,925:	—
Transport kr. 101,850:		—

	Transport kr. 101,850: —
Sjukvårdsafgifter vid det ena sanatoriets sommarpaviljonger:	
för 4 sängar i 1/2-enskildt rum à kr. 2,50 under 120 dagar.....	1,200: —
för 10 sängar i allmänt rum à kr. 1,25 under 120 dagar.....	1,500: —
för 6 sängar i allmänt rum à kr. 0,50 under 120 dagar.....	360: —
	<u>3,060: —</u>
Brist å de båda sanatoriernas stat, afsedd att täckas genom ränta å underhållsfonden 1,200,000 kronor, enligt 3,6 %	48,200: —
	<u>Summa kronor 148,110: —</u>

Utgifter.

Underhåll vid ett sanatorium af 100 patienter under 350 dagar à 2 kronor per dag.....	70,000: —
Samma underhåll vid ett andra sanatorium.....	70,000: —
Underhåll af 20 patienter vid det ena sanatoriets sommarpaviljonger under 120 dagar à 2 kronor per dag.....	4,800: —
	<u>144,800: —</u>
Till disposition för förvaltningskostnader, inspektioner etc.	3,310: —
	<u>Summa kronor 148,110: —</u>

Då nu anläggningskostnaden för båda sanatorierna, såsom ofvan visats, stiger till.....	kr. 900,000: —
och underhållsfonden uppgår till.....	„ 1,200,000: —
så återstår att disponera.....	„ 200,000: —
	<u>Kronor 2,300,000: —</u>

Undersöker man sedan, huru stor den summa måste vara, som bör tillkomma för att ett tredje sanatorium skall kunna upprättas, visar uträkningen följande resultat. I allt behöfves för:

Byggnad och inventarier.....	kr. 450,000: —
Underhållsfond, å hvilken ränta à 3,6 procent måste beräknas för att täcka bristen 21,600 kronor.....	„ 600,000: —
	<u>Kronor 1,050,000: —</u>

Då från nu nämnda summa afdrages, efter anläggning af två sanatorier och afsättande af underhållsfond för desamma, till disposition

stående kronor 200,000: — är den summa, som ytterligare behöfves för att ett tredje sanatorium, afsedt för södra Sverige, skall komma till stånd, således kronor 850,000.

Innan den nuvarande gåfvofonden kan tänkas växa med en sådan summa, måste tydligen en mycket lång tid förflyta, hvarunder södra Sverige skulle vara utan sanatorium. Det vore därför högeligen önskvärdt, att sanatoriestiftelsen på annan väg kunde redan nu beredas tillgång till den nödiga summan.

Undertecknade hafva vågat föreställa sig, att Riksdagen ej skulle vara obenägen att af det öfverskott, riksstaten för närvarande företer, lemna en jemförelsevis mindre del till ett i så hög grad allmängagneligt ändamål som det ofvan angifna. Vi hafva så mycket hellre dristat oss hysa denna förhoppning, som detta anslag komme de fattigaste och mest elända af vårt folk till godo.

Ett ytterligare skäl för beviljande af ett dylikt anslag af kronor 850,000, hvarigenom icke allenast ett tredje sanatorium upprättades, utan äfven underhållskostnaden för framtiden blefve betryggad, finna vi deri, att det ju skulle kännas som en orättvisa, om en hel stor, tätt befolkad landsdel ännu länge blefve i saknad af den möjlighet till rationel vård för sina lungotssjuka, som bereddtes landets öfriga delar och, hvad som synes ej mindre viktigt, i saknad af den skola till en riktigare behandling äfven i hemmet af de af lungtuberkulos angripna, som ett väl ordnad sanatorium visat sig vara i andra land. Och äfven om antalet af de norra sanatoriernas sängplatser så tilläte, skulle dock de med det långa afståndet förenade kostnader och andra olägenheter göra dem i det närmaste otillgängliga för invånarne i den sydligaste delen af vårt land.

Sverige, der läkekonsten sedan gammalt står så högt, kan med ej oberättigad stolthet visa på hvad det allmänna gjort för sina vårdanstalter, ej minst för dem, der företrädesvis mindre bemedlade vårdas. Särskildt må här tillätas oss att erinra om, att statsanslaget till hospitalen för sinnessjuka, der år 1895 vårdades 4,586 personer, för samma år uppgick till kronor 1,050,000, byggnads- och underhållskostnader oberäknade. Då bör det väl äfven anses lika lämpligt som önskligt, att under för landet goda tider ett anslag för en gång å kronor 850,000 beviljades till bekämpande af en sjukdom, som nu årligen skördar flera offer och förorsakar mera nöd och större kostnader för landets invånare än någon annan sjukdom, men hvars härjningar med allt skäl kunna väntas genom anläggningen af sanatorier blifva i högst afsevärd mån stäffade, icke blott så, att förr såsom obotliga ansedda sjuka kunna

återvinna arbetskraft och lefnadsmod, utan äfven så, att en hygienisk uppfostran bibringas dem, som ej kunna återställas till helsan, hvarigenom de sättas i stånd att förekomma spridningen af det förhärjande sjukdomsgift, de bära inom sig sjelfva.

På grund af hvad som anförts, få vi vördsamt hemställa,

att Riksdagen må för åstadkommande af ett sanatorium i södra delen af landet samtidigt med de tvenne, som äro afsedda att för insamlade medel anordnas i norra och mellersta Sverige, på extra stat bevilja 850,000 kronor och deraf anvisa till utgående under år 1899 kronor 350,000.

Stockholm den 18 mars 1898.

John Philipson.

Aug. Almén.

Carl Nyström.

L. Grundberg.

Hj. Lindgren.
